

Vad gör vi med ungdomarna?

Elever med särskilda behov och ungdomar i riskzonen får inte alltid det stöd de har rätt till. Skolan misslyckas, den statliga ungdomsvården misslyckas. Somliga politiker kräver hårdare tag, trots att det är bevisat att hårdare tag inte hjälper. Kvar står ungdomarna, utdömda på förhand och dömda till en vård som ingen riktigt vet vad den går ut på.

SAMTLIGA TEXTER: TINA LUNDBERG ILLUSTRATIONER: GORM BOBERG

Stefan Karlsson som arbetar med unga i ett av Göteborgs ytterområden är djupt bekymrad över det tilltagande ungdomsvåldet, drogerna och den ökade segregeringen.

»Vi får ju inte glömma av att det handlar om unga människor som behöver hjälp. Många har en tragisk historia med sig. Det är bedrövlighet hur det ser ut nu. Vi i Göteborg sätter ut elever med särskilda behov i befintliga klasser, vilket är en katastrof. Jag fattar inte varför de har tagit bort specialgrupperna för dessa elever. Det saknas pengar heter det.«

Stefan menar att vi inte kan komma ifrån att lärare inte är utbildade för att ta hand om elever med särskilda behov. När en elev har tillåtits att straffa ut sig ur skolan, hamnar eleven ofta i en miljö som är destruktiv.

»Ungdomarna har press på sig från alla håll. Det är väldigt lätt att falla igenom systemet idag. Blir de stämplade som värstingar är det lätt hänt att leva upp till fördomarna.«

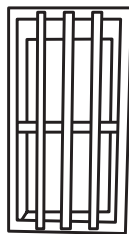
ATT GÖTEBORGS KOMMUN inte klarar av att hantera eleverna med särskilda behov framgår tydligt i en rapport från stadsrevisionen från förra våren. Bland annat konstaterades det att många niondeklassare lämnar skolan utan betyg och att det saknas åtgärdsprogram för att fånga upp dem.

Och det är inte bara i Göteborg det brister. Andelen

behöriga till gymnasieskolan är den lägsta på tio år i Sverige. Mer än varannan kommun saknar handlingsplaner för att följa upp eleverna. Fler än var tionde elev saknar godkända betyg i svenska, engelska eller matematik.

Försiktigt belyser Skolverket »att bristande stöd möjligtvis är ett uttryck för bristande kompetens« och undrar om »hanteringsättet att organisera stödet är ett uttryck för bristande kunskap och kompetens hos lärarlag, rektorer och förvaltningschefer inom skolan«.

I PARTILLE KOMMUN har utvägen, precis som på så många andra ställen, blivit att tvångsvårda de mest problematiska ungdomarna. I en rapport från Maria Pia Neij vid socialförvaltningen i Partille framgår att skolan blev den verkliga knäcken för elever med särskilda behov. Under 2002 och 2003 satte kommunen 24 elever på institution med föreställningen om att »problemen skulle vårdas bort«. Det visade sig dock att institutionerna inte kunde ge någon exakt information om vilka vårdformer som utövades, de flesta kunde inte heller ge någon information om kvalitetssäkring och resultat. Det saknades helt analys av om vården rent av kunde ha skadliga effekter. I flera fall framkom att drogmissbruk pågått under själva institutionsvistelsen och när en placerad ungdom inte blev hjälpt förklarades det med ungdomen eller föräldrarnas egna brister.

»Jag kan ärligt säga att de flesta som jag har arbetat med har tagit i för hårt ibland. Om det är misshandel när man slänger ner någon på golvet eller puttar till beror på situationen. Alla incidenter skall skrivas in i datorn och rapporteras, men vissa gånger händer det att man skiter i att rapportera.«

Peter Peterson, behandlingsassistent

»Jag vill inte säga att det sker jämt, men ja, det sker. När vi i personalen pratar igenom en incident efteråt kallar vi det inte för övervåld eller misshandel, vi kallar det inte för någonting.«

Varför kallar ni det inte för någonting?

»Det är för obehagligt och gör för ont. Det är svårt att inse att man har varit den som har tagit i för hårt, då vill man inte ha med saken att göra.«

Enligt henne har personal svårt att hantera misslyckanden och kan sopa bort situationer där de brister kunskapsmässigt. Beroendeförhållanden personal emellan är ytterligare skäl till att personal kan strunta att rapportera incidenter.

Hon berättar också att Sis inte riskerar att tillfälligt stänga någon avdelning för att låta personal samla kraft och komma igen.

Vad bedriver ni för typ av vård?

»Nu vet jag inte vad jag skall svara. Vård får alla. Då menar jag mat och husrum. Vad det gäller behandling skiljer det sig från institution till institution. Det beror helt på vilka som jobbar och vilken kompetens personal på avdelningarna har.«

Det finns enligt henne avdelningar som fungerar, och andra som är katastrofala. Alla institutioner har inte

extern handledning. Ylva menar att det är vanligt att ungdomarna återgår till droger och kriminalitet efter placering. Samtidigt upplever hon att kommunerna inte gör mycket i förebyggande syfte, varpå många ungdomar kommer tillbaka.

»Sis har i många hänseenden varit bra, men nu utger vi oss för något som vi inte är. Det händer att jag vänder mig till huvudkontoret och ber att få dokumentation över forskning. Men jag får inget tillbaka. Ibland undrar jag vad Sis egentligen gör för våra barn.«

PETER PETERSON HAR vikarierat som behandlingsassistent vid Sis. Han menar att många i personalen är trötta och har ingen empati kvar.

»Jag kan ärligt säga att de flesta som jag har arbetat med har tagit i för hårt ibland. Om det är misshandel när man slänger ner någon på golvet eller puttar till beror på situationen.«

Vad är skillnaden mellan fasthållning och misshandel?

»Egentligen handlar det om det egna samvetet. Om man själv tycker att man har gått över gränsen. Om jag har kontroll över situationen och ändå tar stryptag trots att ungdomen har lugnat ner sig har jag gått över.

»Vi slängde 14 miljoner i sjön utan att ungdomarna blev bättre« säger Sten R Svensson (kd), dåvarande ordförande för socialnämnden.

Trots att annan forskning också påvisar att tvångsplacering inte ger positiva resultat, fortsätter kommunerna att placera. Av Sveriges samtliga kommuner toppar Göteborg listan över kommuner med högst kostnader för socialtjänstens insatser för unga mellan 0 och 20 år. 2006 kostade insatserna kommunen drygt 905 miljoner kronor.

GENERALDIREKTÖR EWA PERSSON Göransson vid Statens Institutionsstyrelse, Sis, är nöjd med deras verksamhet. 2006 var 1 494 ungdomar intagna på Sis institutioner till en kostnad av nästan 1 235 miljoner kronor.

»År 2006 var ett bra år för SiS. Vårdkedjeprojekten har lett till ökad efterfrågan framförallt inom LVM-vården, men också inom ungdomsvården. Det är glädjande mot bakgrund av de behov av SiS tjänster som vi vet finns ute i samhället.« skriver hon i årsredovisningen för 2006. Vid den tidpunkten satt bland andra göteborgspolitikerna Pelle Berglund (s) och Cecilia Magnusson (m) i Sis styrelse.

Men medan Sis generaldirektör även hävdar att de ger ungdomar kvalificerad vård, vittnar personal som vi pratat med om något helt annat. Ungdomar far illa och saker tystas ned.

»När vi i personalen pratar igenom en incident efteråt kallar vi det inte för övervåld eller miss-handel, vi kallar det inte för någonting. Det är svårt att inse att man har varit den som har tagit i för hårt, då vill man inte ha med saken att göra.«

Ylva Persson, avdelningsföreståndare

Ylva Persson som är avdelningsföreståndare för ett av Sis behandlingshem och som har arbetat på myndigheten sedan starten 1994, berättar att hon sett mycket som hon inte är stolt över.

»En personalgrupp som är sliten kan bli förödande för ungdomarna, de orkar inte och kan lätt tappa humöret« säger hon och berättar att övervåld kan förekomma.

STATENS INSTITUTIONSSTYRELSE

Statens institutionsstyrelse, Sis, bedriver vård och behandling av vuxna missbrukare och ungdomar. Vården ges efter beslut i förvaltningsdomstol enligt Lagen om vård av missbrukare (LVM) eller Lagen om vård av unga (LVU). Man vårdar även frivilligt placerade klienter och unga som dömts till sluten ungdomsvård.

»Vården syftar till att hjälpa den unge till utveckling och mognad och skapa förutsättningar för ett liv utan våld, droger och kriminalitet« skriver Sis på sin hemsida.

UNG OCH TRYGG

Bakgrunden till satsningen Ung & Trygg är ett antal uppmärksammade uppgörelser mellan kriminella gäng i Göteborg och en stigande oro över utvecklingen i några av Göteborgs förorter. Satsningen syftar till att hantera konsekvenserna av ökad segregation genom en nära samverkan mellan olika offentliga aktörer. I Ung & Trygg ingår polis, åklagarmyndighet, Göteborgs stad och de kommunala bostadsföretagen. Läs mer på www.utg.goteborg.se

Många av oss är ju kroppsbyggare och större. Ibland har det varit svårare för ungdomen att skydda sig. Om det är fasthållning eller misshandel är en samvetsfråga för oss personal att rannsaka.«

Har du själv gått över gränsen någon gång?

»Ja, det tycker jag att jag har.«

Vill du berätta?

»När någon inte ville gå ut ur klassrummet, handlade det om att få ut killen. Tyvärr hände det ibland att killen åkte in i dörren eller i väggen och slog sig. När vi pratade efteråt, har killarna förstått att om de inte hade spjärnat emot så hårt hade situationen aldrig hänt. Sedan vet de att det finns en oskriven regel – man tjallar inte för ingenting.«

Hur gör ni vid incidenter?

»Alla incidenter skall skrivas in i datorn och rapporteras, men vissa gånger händer det att man skiter i att rapportera.«

Bedrivs behandling för ungdomarna?

»Det är just detta som brister, det finns liksom ingen behandling mer än psykologsamtalen. Många ungdomar har blivit institutionsskadade och släpper ingen in på livet. De har lärt sig att inte berätta för mycket för personalen.«

I SATSNINGEN UNG OCH TRYGG i Göteborg arbetar ungdomsarbetaren Stefan Karlsson med åklagare, polis, socialarbetare, fritidsledare, ungdomsbehandlare och lärare. En viktig del är att göra insatser mot rekrytering till kriminella nätverk. Själva arbetet börjar när ungdomarna som använder droger har åkt fast. Stefan Karlsson tycker att satsningen är bra men att det finns många stoppklossar kvar i systemet.

»När vi väl har tagit fast dem tar byråkratin i vårt rättssystem alldeles för lång tid. Visst, det hamnar på socialtjänstens bord, men den verkningsgraden är nästan lika med noll. Skolan och socialtjänsten måste samverka, men samarbetet funkar inte. Reviren är för stora, prestige eller dömda får de uppenbart ingen behandling, utan på Sis lär de sig istället ännu mer skit. Vi glömmer av att när ungdomarna får chansen att göra bra ifrån sig gör de det. Det är helt fantastiskt vilken kraft de har när vi vuxna tror på dem. Men vad gör vi?«

Ylva Persson, Peter Peterson och Stefan Karlsson har finge-rade namn.